

מפגש מס' 142

דף למנחה

דברי הימים ב י"ח-כ"ב

תוכן הפרקים שנלמדו השבוע

פרק י"ח - יציאת אחאב ויהושפט למלחמה משותפת בארם

פרק י"ט - יהושפט דואג למערכת המשפט בממלכה

פרק כ' - מלחמת יהושפט בעמי המזרח

פרק כ"א - מלכות יהורם בן יהושפט

פרק כ"ב - נפילת אחזיהו ובניו עם בית אחאב

לימוד מעמיק

מלכות יהושפט

פתיחה

מלכות יהושפט מקבלת מעט מאד התייחסות במסגרת ספר מלכים, והוא מוזכר בעיקר בהשתתפותו בקרבות של מלכי ישראל - נגד ארם ונגד מואב. גם באזכורים מעטים אלו, ניכרת נטייתו לבקש את דבר ה', כאשר בשתי המלחמות הוא מתעקש בפני מלך ישראל שידרוש בנביאי ה': וַיֹּאמֶר יְהוֹשָׁפָט הֲאִין פֶּה נְבִיא לַה' עוֹד וְנִדְרָשָׁה מֵאוֹתוֹ (מל"א כ"ב, ז); וַיֹּאמֶר יְהוֹשָׁפָט הֲאִין פֶּה נְבִיא לַה' וְנִדְרָשָׁה אֶת־ה' מֵאוֹתוֹ (מל"ב ג', יא). מצד שני, שותפותו עם מלכי ישראל החוטאים מבית אחאב הן בנישואים והן במלחמות, מעלה תהיות.

ספר דברי הימים מרחיב מאד על תקופת מלכותו של יהושפט, ומתמקד הן במהפכות הדתיות הפנימיות שלו, והן במעשיו המדיניים והבטחוניים, הכוללים את השותפות עם בית אחאב. דרך פרקים אלו ניתן להשלים את תמונת השיפוט המקראי של דמותו של יהושפט, ולהבחין באתגר האיזונים שעמד בפניו.

חלק א - שלום ובטחון

לפני שנעסוק במסרים העולים מן הסיפור, נסכם בקצרה את סדר האירועים המרכזיים כפי שמופיעים אצלנו, בפרקים י"ז-כ':

- א. יהושפט דורש את ה', מסיר עבודה זרה, ומלמד תורה את העם (י"ז, ג-ט)
- ב. במקביל ובתמורה, ה' עוזר לו בכינון הממלכה, בביסוס עושר ובשקט בטחוני (י"ז, ג;ה-י;יא)
- ג. יהושפט משקיע בביצור ערי יהודה ובהקמת צבא חזק ומאורגן (י"ז, א-ב;יב-יט)
- ד. ברית עם בית אחאב, קרב משותף מול ארם בו יהושפט כמעט נהרג אבל ניצל על ידי ה' (י"ח)

- ה. בשובו מהקרב יהושפט מקבל **ביקורת מהנביא** על תמיכתו באחאב (י"ט, א-ג).
- ו. **השבת העם אל ה'** (י"ט, ד).
- ז. ביסוס **מערכת המשפט** בערי יהודה (י"ט, ה-יא).
- ח. עמי המזרח עולים **לקרב משותף** נגד ממלכת יהודה והקרב מוכרע לטובתו באורח נס (כ, א-כח).
- ט. בעקבות עזרת ה' מתבסס **שקט** בטחוני לממלכה (כ, כט-ל).
- י. יהושפט מנסה **שיתוף פעולה כלכלי עם אחזיה בן אחאב**, מקבל **ביקורת מהנביא** והנסיון נכשל (כ, לה-לז).

ניתן לזהות מוטיבים חוזרים במלכות יהושפט, תוך הקבלה בין החלק הראשון של מלכותו - עד נפילת אחאב בקרב (סעיפים א-ה) - ובין החלק השני (סעיפים ו-י).

כבר בתחילת מלכותו מתואר, כי ה' סייע בידיו של יהושפט, ודאג לשלום ממלכתו: וַיְהִי פָּחַד ה' עַל כָּל־מַמְלָכוֹת הָאָרְצוֹת אֲשֶׁר סְבִיבוֹת יְהוּדָה וְלֹא נִלְחְמוּ עִם־יְהוֹשָׁפָט (י"ז, י). אמנם, בפרק כ' מתוארת מלחמה של עמים מן הארצות שסביב ליהודה, שעולים להלחם עם יהושפט: וַיְהִי אַחֲרַיְכֶן בָּאוּ בְנֵי־מוֹאָב וּבְנֵי עַמּוֹן וְעַמְּהֶם מִהַעֲמוֹנִים עַל־יְהוֹשָׁפָט לְמַלְחָמָה (כ, א). כלומר - משהו ממה שקרה בין לבין, גרם להסרת פחד ה' מעל ממלכות הארצות הללו. כנראה היתה טעות כלשהי של יהושפט שבגינה הוא הפסיד את השקט והבטחון שזכה להם בתחילה. רק לאחר שהקרב הוכרע באופן נסי, בעקבות תפילה ושירה של העם, חוזר המצב לקדמותו: וַיְהִי פָּחַד אֲלֵהֶם עַל כָּל־מַמְלָכוֹת הָאָרְצוֹת בְּשָׂמֵעַם כִּי נִלְחַם ה' עִם אוֹיְבֵי יִשְׂרָאֵל: וַתִּשְׁקֹט מַלְכוּת יְהוֹשָׁפָט וַיָּנַח לוֹ אֶל־לְהִיוּ מִסְּבִיב (כ, כט-ל).

כדי להבין מה הייתה הטעות נבחן את האירועים שבינתיים. פעמיים בתוך תקופת מלכותו מתוארות הכנות פנימיות בממלכה, שלאחריהן מגיעה מלחמה גדולה. אלא שניתן לראות הבדלים משמעותיים בין המתרחש בשתי הפעמים, שמשקפים אולי את המסר שלומד יהושפט משלב אחד לאחר:

בפרק י"ז, למרות תחושת הבטחון שקבל מאת ה', יהושפט פונה להשקיע **בבניית הצבא** וחזיק הערים בצורות: וַיִּבֶן בַּיהוּדָה בִּירְנָיוֹת וְעָרֵי מִסְּבָנוֹת: וּמִלְאָכָה רַבָּה הָיָה לוֹ בְּעָרֵי יְהוּדָה וְאֲנָשֵׁי מִלְחָמָה גְּבוּרֵי חֵיל בִּירוּשָׁלַם (י"ז, יב-ג). לעומת זאת, לאחר הקרב נגד ארם בו הוא כמעט נהרג, יהושפט פונה דוקא לבסס **מערכת משפט** בכל הערים בצורות שלו: וַיַּעֲמֵד שֹׁפְטִים בָּאָרֶץ בְּכָל־עָרֵי יְהוּדָה הַבְּצֻרוֹת לְעִיר וָעִיר (י"ט, ה). נראה שהוא הגיע להבנה כי **לא הגברת הכח הצבאי היא זו שמבטיחה את בטחון הממלכה, אלא דווקא מעמדה הרוחני, ושלמותה בעיני ה'**. בדבריו לשופטים יהושפט מתייחס לכך שמערכת המשפט היא תנאי בסיסי לקיום החברה והממלכה, ולא רק מבחינה מדינית כללית, אלא גם מכח היותה מערכת א-להית שמאפשרת את שכינתו במדינה. הוא מנחה את השופטים לחוש את ה' השוכן עמם בעת השיפוט: וַיֹּאמֶר אֶל־הַשֹּׁפְטִים רְאוּ מַה־אַתֶּם עֹשִׂים כִּי לֹא לְאָדָם תִּשְׁפֹּטוּ כִּי לַה' וְעַמְּכֶם בְּדַבֵּר מִשְׁפָּט (י"ז, ו), ומזהיר אותם על ידי אותו הביטוי שמופיע בהקשר לשלום הבטחוני של הממלכה: 'פחד ה': וְעַתָּה יְהִי פַחַד־ה' עֲלֵיכֶם שְׂמְרוּ וַעֲשׂוּ (י"ז, ז). (ראו [בסרטון מאת הרב אורי שרקי](#))

שינוי התפיסה של יהושפט ניכר במיוחד על ידי התנהלותו במלחמה מול עמי המזרח. למרות הביצורים הגדולים והצבא שארגן, הוא מתמודד מול האיום דרך צום ותפילה לה': וַיֵּרָא וַיִּתֵּן יְהוֹשָׁפָט אֶת־פָּנָיו לְדָרוֹשׁ לַה' וַיִּקְרָא צוֹם עַל־כָּל־יְהוּדָה: וַיִּקְבְּצוּ יְהוּדָה לְבַקֵּשׁ מִה' גַּם מִכָּל־עָרֵי יְהוּדָה בָּאוּ לְבַקֵּשׁ אֶת־ה' (כ, ג-ד); ובעקבות נבואתו של יחזיאל, הוא מוותר על בטחון הערים בצורות, ויוצא אל המדבר. גם אנשי החיל שלו התבררו כחסרי משמעות, כאשר הקרב הוכרע על ידי מלחמה פנימית בין בני שער עמון ומואב, וליהושפט ועמו נותר רק לבוז את הגופות: וַיַּעֲמְדוּ בְנֵי עַמּוֹן וּמוֹאָב עַל־יִשְׂבֵי הַר־שָׁעִיר לְהַחֲרִים וְלְהַשְׁמִיד וּכְכֹלֹתָם בְּיוֹשְׁבֵי שָׁעִיר עָזְרוּ אִישׁ־בְּרֵעֵהוּ לְמַשְׁחִית: וַיְהוּדָה בָּא עַל־הַמְצָפָה לְמַדְבָּר וַיִּפְגּוּ אֶל־הַהַמּוֹן וְהִנֵּם פְּגָרִים נִפְלִים אַרְצָה וְאִין פְּלִיטָה (כ, כג-כד). (שמעו על כך [בפוסט מאת הרב ד"ר בני לאו](#)).

המסר שעולה מכאן, מהדהד מאוחר יותר אצל הנביאים, שמבחינתם שחוסנה של ירושלים וממלכת יהודה תלוי במערכת המשפט שלה, ומשם תהיה ישועתם: צִוּוּן בְּמִשְׁפָּט תִּפְדֶּה וְשִׁבְיָהּ בַּצְדָקָה (ישעיהו א', כז). נראה גם כן

שהמקרא רואה בזה את אחד מהחידושים החשובים של יהושפט, שמתבטא גם בשמו (ראו [בדברי המדרש](#) [תנחומא](#) ובשמות רבה).

שאלה לדיון

מדוע המקרא מייחס חשיבות גדולה למערכת המשפט? כיצד משפיעה מערכת המשפט על התנהלותה של המדינה והחברה?

חלק ב - אמונה בנביא:

שיעור נוסף שלמד יהושפט לאחר שחזר מן המלחמה הראשונה בה הצטרף לאחאב היה בעניין השמיעה לדבר הנביא.

בפרק י"ח מתואר סיפור היציאה הראשונה לקרב, ובו מפורט באריכות סיפור ההתייעצות עם הנביאים, ובמיוחד עם נביא ה' - מיכיהו בן ימלה. אמנם הסיפור הזה למופיע בספר מלכים, אך בהקשר של דברי הימים, כאשר הסיפור עומד בפני עצמו במנותק מהעיסוק הכללי באחאב ובמלכותו, מתפרש הסיפור כעוסק בעיקר באופן שבו מתייחס המלך לנבואת הנביא.

בשלב הראשון, אחאב מחפש את דבר ה' רק אחרי שיהושפט דוחק בו לעשות זאת. לעצמו זה כנראה לא היה חשוב כל כך. אך כאשר מגיעים ארבע מאות נביאים במופע מגובש ומעודדים כולם יחדיו את אחאב, יהושפט מרגיש לא נבון - משהו נראה לו משונה, והוא מבקש לוודא שאכן אלה כל נביאי ה': **וַיֹּאמֶר יְהוֹשָׁפָט הַאִיִּן פֹּה נִבִּיא לַה' עוֹד וְנִדְרָשָׁה מֵאַתּוֹ (י"ח, 1)**. ופתאום, מתברר שאחאב נמנע מלהזמין נביא אחד, פשוט כי הוא לא כל כך אהב את הנבואות שלו: **וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוֹשָׁפָט עוֹד אִישׁ־אֶחָד לְדְרוֹשׁ אֶת־ה' מֵאַתּוֹ וְאֲנִי שָׁנְאַתִּיהוּ כִּי־אֵינְנוּ מִתְנַבְּא עָלַי לְטוֹבָה כִּי כְלִימְיוֹ לְרַעָה הוּא (י"ח, 2)**. כלומר, נחשפת התייחסות מהותית של המלך כלפי הנביאים: מבחינתו הם רצויים ורלוונטיים רק כאשר הם משרת את צרכי המלך, ולא להיפך. ואם לא הספיק לנו, אנחנו גם שומעים את שליח המלך שנשלח להביא את מיכיהו, מבקש ממנו מפורשות **שינבא כרצון המלך**: **וְהַמְלִאךְ אֲשֶׁר־הֵלַךְ לְקִרְא לְמִיכְיָהוּ דָּבַר אֱלֹהֵי לְאֹמֶר הִנֵּה דְבָרֵי הַנְּבִיאִים פֶּה־אֶחָד טוֹב אֶל־הַמְּלִיךְ וַיְהִינָא דְבָרְךָ כְּאֶחָד מֵהֶם וְדַבַּרְתָּ טוֹב (י"ח, 1ב)**. (ראו [בפוסט מאת הרב ש"י ויצמן](#))

זוית אישית

יש לנו כבני אדם נטייה לסנן את העובדות וההנחיות שאנחנו מקבלים כך שיתאימו לנו. "לשמוע מה שאנחנו רוצים לשמוע" ולא בהכרח את מה שנאמר. נסו לזהות סיטואציות בהן אתם "שומעים" מה שאתם רוצים לשמוע" ומפרשים את המציאות או את ההנחיות (הלכה/חוק/כללי משחק וכדו') כך שיתאימו לכם? כיצד ניתן להתמודד עם הנטייה הזו?

מיכיהו אמנם מבהיר שהוא לא מתכוון לשחק את המשחק, הוא יגיד רק מה שה' ירצה ממנו לומר. אבל למעשה אנחנו מוצאים דו-שיח משונה בינו לבין אחאב:

וַיֹּאמֶר הַמְּלִיךְ אֱלֹהֵי מִיכָה הַגִּלְגָּל אֶל־רַמְתַּי גִּלְעָד לְמַלְחָמָה אִם־אֶחָדְדֶּל? וַיֹּאמֶר עָלוּ וְהִצְלִיחוּ וְנִתְּנוּ בְיַדְכֶם.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי הַמְּלִיךְ עַד־כַּמָּה פְּעָמִים אָנִי מִשְׁבִּיעֶךָ אֲשֶׁר לֹא־תְדַבֵּר אֵלַי רַק־אָמַת בְּשֵׁם ה'!

וַיֹּאמֶר רְאִיתִי אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל נְפוּצִים עַל־הָהָרִים כִּצְאֹן אֲשֶׁר אֵינְ לָהֶן רֵעָה וַיֹּאמֶר ה' לֹא־אֲדַנִּים לְאַלֶּה יְשׁוּבוּ אִישׁ־לְבֵיתוֹ בְּשָׁלוֹם.

וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוֹשֻׁפֵּט הֲלֹא אָמַרְתִּי אֵלֶיךָ לֹא־יִתְנַבֵּא עָלַי טוֹב כִּי אֶסְלַדְּעִי!
וַיֹּאמֶר לָכֵן שָׁמְעוּ דְבַר־ה' רְאִיתִי אֶת־ה' יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּאוֹ וְכָל־עַבְדֵי הַשָּׁמַיִם עֹמְדִים עַל־יְמִינוֹ וְשֹׁמְאָלוֹ: וַיֹּאמֶר ה' מִי יִפְתָּה אֶת־אֲחָאֵב
מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וַיַּעַל וַיַּפֵּל בְּרַמּוֹת גִּלְעָד וַיֹּאמֶר זֶה אָמַר כָּכָה וְזֶה אָמַר כָּכָה: ... וְעַתָּה הִנֵּה נָתַן ה' רוּחַ שִׁקְר בְּפִי נְבִיאֶיךָ אֱלֹהֵי וְה' דִּבֶּר
עִלְיֶיךָ רָעָה (י"ח, יד-כב).

נבואתו של מיכיהו לאחאב מתחלקת לשלוש, והיא נעשית חמורה יותר בכל פעם שאחאב מגיב עליה. בתחילה, כשמיכיהו דוקא תומך לכאורה ביציאה לקרב, אחאב מפתיע כשהוא לא באמת מאמין לו. ניכר כי אחאב לא סתם יודע שמיכיהו בדרך כלל מנבא לרעתו, אלא הוא גם יודע בתוך תוכו שהנבואות הטובות אינן נבואה אמיתית מאת ה'. נוסף על כך, יתכן שהיתה זו הצגה קבועה של מיכיהו, שהיה לועג לאחאב על יחסו לנבואה ואומר בציניות את מה שאחאב מעוניין לשמוע. לכן אחאב מזכיר שכמה פעמים כבר הוא 'השביע' את מיכיהו שידבר אליו רק אמת.

עם זאת, גם לאחר שקבל את הנבואה האמתית, המתארת את ישראל כצאן אשר אין להם רועה ומרמזת לנפילתו בקרב, אחאב מסרב לקבלה, ומאשים את מיכיהו בכך שהוא מנבא לרעתו במכוון. נראה מכאן כי יחסו של אחאב לנבואה היה יחס מפקפק **שמזהה השפעה רבה של רצון המנבא על תוכן נבואותיו** (אפילו כאשר עמד מול נביא אמת ודרש ממנו לומר רק נבואת אמת). יתכן שלעגו של מיכיהו תרם לחוסר הבהירות בדבר מקורה האמיתי של הנבואה, כמו גם הפער הניכר בין נבואתו לבין נבואת שאר הנביאים, ובתוכם צדקיה בן כנענה. אבל בסופו של דבר, דרכו של אחאב ונקודת המבט הראשונית שלו על נבואה הביאה אותו לסיטואציה הזו מלכתחילה.

מיכיהו בוחר בשלב זה להבהיר את הדברים. הוא פותח בפני אחאב פתח לישיבה של מעלה, ומראה לו כיצד נבואה יכולה לפעמים להיות דרך להשפיע על מעשה האדם לכיוון הרצון הא-להי, גם כאשר אין זה לטובת האדם. על פי הסיפור שהוא מספר על רוח השקר, מסתבר שנבואה האומרת לאחאב בשם ה' לעלות ולהלחם בארם, משקפת באמת את רצון ה', אלא שכדי שאחאב באמת יקשיב לנבואה הזו, נכנסת רוח שקר בפני הנביאים לגבי תוצאותיו של הקרב. במידה מסוימת, **אם אחאב היה מקבל על עצמו את רצון ה' ללא כל סייג, הוא לא היה נתקל בשקרים, אלא מקבל נבואה ששולחת אותו לקרב, ומבהירה לו שהגיע יומו ליפול**. יתכן גם שאם היה מקבל נבואה כזו ומקשיב לה, הייתה לו הזדמנות לשוב בתשובה ולהמתיק את דינו. אבל אחאב מבקש רק את הנבואה שנשמעת לו לטובתו, ועל כן רצון ה' מועבר אליו בדרך עקיפה ושקרית בפני הנביאים שהוא שכר כדי שיעודדו אותו בדרכו (ראו ב**פוסט מאת הרב אלחנן סמט**).

שאלה למחשבה

חז"ל אומרים ש'בדרך שבה אדם רוצה לילך בה מוליכין אותו'. בהקשר שלנו, ניתן לזהות שדרכו של ה' להשפיע על מעשיו של האדם תלויה ברגישות שיש לאדם לשמיעה בקול ה'. ככל שאדם רגיש יותר להקשיב באמת למה שה' רוצה ממנו, הוא יוכל 'לקבל' את הנבואה באופן הישיר. אבל ככל שאדם מנסה להשיג את רצונו כנגד כל הרמזים שיקבל, רצון ה' יוביל אותו בדרכים עקיפות, שעלולים גם לפגוע בו בסופו של דבר.

באיזה אופן רצון ה' משפיע על מעשיכם ביום-יום? כיצד ניתן להרגיש מהו רצון ה' ולכוון את מעשינו אליו?

להפתעתנו, למרות הדברים של מיכיהו, יהושפט יוצא עם אחאב לקרב. כיצד ניתן להבין זאת?

יתכן שגם לו עצמו כבר היה קשה לזהות מהי הנבואה האמיתית מאת ה'. רק כאשר הוא כמעט נהרג בקרב (כאשר חיילי ארם חשבו שהוא אחאב), מרגיש יהושפט על בשרו את הסכנה שבשיתוף פעולה שלו עם אחאב ועם המשחק של אחאב עם דברי הנבואה.

על דרך ההקבלה של סיפורי יהושפט, מלחמתו מול עמי המזרח מהווה בשבילו הזדמנות לתיקון מעשיו גם בנושא זה. ואכן - במהלך התפילה הציבורית מופיע פתאום נביא, שלא הוזמן על ידי המלך אלא צץ פתאום מתוך

הקהל, ויתכן אף שלא היה מוכר כנביא קודם לכן: וַיִּחַיֵּאל בְּיָמָיו בְּיָמֵי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נֹון וְעֵינָיו בְּיָמֵי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נֹון הָיוּ מִן-בְּנֵי אֶסָף הַיְהוּדָה עָלָיו רוּחַ ה' בְּתוֹךְ הַקֹּהֵל (כ', יד). ולמרות שנבואתו של יחזיאל שולחת את העם להסתכן ולצאת לקרב מחוץ לערים הבצורות, יהושפט יוצא לדרך מידית, ומבהיר בפני העם שבטחונם תלוי באמונה המלאה לדברי הנביא: וַיִּשְׁכְּמוּ בַבֶּקֶר וַיֵּצְאוּ לְמִדְבַר תְּקוּעַ וּבְצִאתָם עָמַד יְהוֹשֻׁפָט וַיֹּאמֶר שְׂמְעוּנִי יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל יְרוּשָׁלַם הָאָמִינוּ בַּה' אֱ-לֹהֵיכֶם וְתִאֱמָנוּ הָאָמִינוּ בְּנְבִיאָיו וְהִצִּילְחֵנוּ (כ', כ) (ראו בפוסט מאת הרב אלחנן סמט).

חלק ג - הברית עם בית אחאב:

יהושפט אמנם למד מטעויותיו הראשונות, אבל ביקורת אחת חוזרת כנגדו גם בתקופה הראשונה וגם בסוף מלכותו, והיא על עצם התחברותו עם בית אחאב. כאשר הוא חוזר מן המלחמה בארם, יוצא אליו נביא עם ביקורת חדשה: וַיֵּצֵא אֶל-פְּנֵי יְהוֹשֻׁפָט בְּ-חֲזוֹן וַיֹּאמֶר אֵל-הַמֶּלֶךְ יְהוֹשֻׁפָט הֲלָרָשָׁע לַעֲזֹר וְלִשְׁנָאִי ה' תֵּאָהֵב וּבִזְאוֹת עָלֶיךָ קִצְף מִלִּפְנֵי ה' (י"ט, ב). למרות זאת, לאחר סיכום מלכותו, חוזר הכתוב ומתאר כיצד יהושפט משתף פעולה עם אחזיה - בנו של אחאב העובד לבעלים - ושוב הוא מקבל על כך ביקורת ונפגע בשל כך: וַאֲחֲרָיֶן אֶתְחַבֵּר יְהוֹשֻׁפָט מֶלֶךְ-יְהוּדָה עִם אַחֲזִיָה מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל הוּא הִרְשִׁיעַ לַעֲשׂוֹת: וַיִּחַבְּרֵהוּ עִמּוֹ לַעֲשׂוֹת אֲנִיּוֹת לְלֶכֶת תְּרִשִׁישׁ וַיַּעֲשׂוּ אֲנִיּוֹת בְּעֵצִיּוֹן גָּבֵר: וַיִּתְנַבֵּא אֶל-יְעֹזֵר בֶּן-דָּדָהוּ מִמֶּרְשָׁה עַל-יְהוֹשֻׁפָט לֵאמֹר כֹּה תִּחַבְּרֶךָ עִם-אֲחֲזִיָהוּ פְּרִץ ה' אֶת-מַעֲשֵׂיךָ וַיִּשְׁבְּרוּ אֲנִיּוֹת וְלֹא עֲצָרוּ לְלֶכֶת אֶל-תְּרִשִׁישׁ (כ', לה-לז). (ראו על כך בסרטון מאת הרב אמנון בזק).

שאלה לדיון

מדוע לדעתכם היה חשוב ליהושפט החיבור הזה עם בית אחאב?

ראשית, יש לשים לב שהחיבור עם בית אחאב מופיע כחלק מן השגשוג וההצלחה של יהושפט: וַיְהִי לַיהוֹשֻׁפָט עֶשֶׂר וְכָבוֹד לְרַב וַיִּתְחַתֵּן לְאַחָאָב (י"ח, א) דוקא העושר והכבוד שהצליח להשיג בהליכתו בדרכי ה', אפשרו לו לעמוד ברמה הגבוהה של מלכות בית אחאב המשגשגת ולהתחבר אליו (ראו גם בפוסט מאת הרב ד"ר יואל בן-נון).

עצם החיבור עם ממלכת ישראל יכול להיות חיובי: אחרי כמה דורות של פילוג בעם ומלחמות, יהושפט מצליח להביא כמעט לאיחוד מחדש של הממלכות, דרך נישואין ושיתוף פעולה מעשי. ניסיונותיו החוזרים של יהושפט לפעול יחד עם בית אחאב, הן בהיבט הבטחוני והן בהיבט הכלכלי, יכולים לשקף את רצונו להשיב את הממלכות לאיחוד מלא של ממלכה אחת, בדרכי שלום ולא ע"י מלחמה וכיבוש. ובשביל זה הוא היה מוכן לשלם את המחיר של שיתוף הפעולה עם אדם שנאמנותו לה' לא הייתה מלאה (ראו גם בפוסט מאת הרב יגאל אריאל).

יתכן גם כן, שיהושפט חשב שניתן להבדיל בין ההתנהלות הרוחנית של הממלכה, לבין התנהלותה המדינית הארצית. כבר מתחילת דרכו אנו יודעים שיהושפט דרש את ה' ולימד תורה את העם, אבל במקביל לכך, השקיע מאמצים ארציים לחיזוק הבטחון של הממלכה, ויצא לקרב יחד עם אחאב החוטא מתוך מחשבה שהתפתחותה הבטחונית-מדינית של הממלכה צריכה להתבצע במאמצים ארציים ללא התחשבות רוחנית מוסרית (ראו בפוסט מאת הרב אלחנן סמט). כך יוצא שגם אחרי שלמד שיעור ראשון - שבטחון הממלכה תלוי ברוחניותה, הוא מנסה לשתף פעולה עם אחזיה בתחום שאיננו בטחוני - אלא כלכלי. שוב בוחן יהושפט את גבולות ההשפעה של המעשה הרוחני, ומנסה להפריד בין פיתוח הכלכלי של הממלכה לבין הבחינה הרוחנית של שותפיו. כאשר אוניותיו נשברות הוא לומד על בשרו שגם תחום זה, ובעצם כל תחומי המדיניות הישראלית - תלויים בסופו של דבר ברצון ה' ובהתנהלות רוחנית נאותה (ראו גם בשיעור מאת עמוס חכם).

שאלה לדיון אקטואלי

שאלת ההפרדה בין 'דת' למדינה' מלווה את מדינת ישראל מאז הקמתה. כיצד אתם חושבים שמחבר דברי הימים היה רואה זאת בימינו? באילו מקומות אתם חושבים שצריך לשמור על קשר בין דת ומדינה, והיכן לדעתכם זה לא נצרך?

ספר דברי הימים רואה בחיבור של יהושפט עם אחאב בעיה מהותית יותר. בית אחאב הושפע מאד מהנישואין לאיזבל הצידונית והרבה לעסוק בעבודה זרה, כך שהחתונה עם בית זה מוצגת כמעט כמו חתונה עם גויים עובדי כוכבים. ניתן לחוש את הביקורת הזו כבר בפסוקי הפתיחה, כאשר לאחר החתונה מזמין אחאב את יהושפט אליו לזבח: וַיֵּרָד לְקֶץ שָׁנִים אֶל-אֲחָאָב לְשִׁמְרוֹן וַיִּזְבְּחוּ וַיִּזְבְּחוּ אֶת-אֲחָאָב עִמּוֹ וַיְסִיתֵהוּ לְעֹלֹת אֶל-רְמוֹת גִּלְעָד (י"ח, ב). הזכרת הזבח כך מעלה בפנינו דמיון לאזהרה הא-להית מפני חתונה עם עמי הארץ: פְּנֵי-תְכַרְתֵּם בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ וְזָנּוּ אַחֲרַי אֱלֹהִים וַיַּחֲבֹּדוּ אֱלֹהֵיהֶם וְקָרָא לָךְ וְאָכַלְתָּ מִזֶּבְחִי: וְלִקְחָתָּ מִבְּנֵי לְבָנֶיךָ וְזָנּוּ בְּנֵי אַחֲרַי אֱלֹהִים וְהָיָה אֶת-בְּנֵיךָ אַחֲרַי אֱלֹהִים (שמות ל"ד, טו-טז), ולשון הכתוב לבקשתו של אחאב שיהושפט יצטרף אליו לקרב - "ויסיתו" - משקפת את משיכתו למעשה שלילי, שמזכיר גם כן את האזהרה מפני עובדי עבודה זרה: כִּי יִסִּיתֶךָ אֲחֵיךָ ... לְאֹמֵר גִּלְכָּה וְנִעְבְּדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יְדַעְתָּ אֹתָהּ וְאַבְתִּיךָ (דברים י"ג, ז).

באופן זה, החיבור המשפחתי עם בית אחאב משפיע על בית דוד באופן מהותי ופוגע בגורלו. מעמדם הבעייתי של אנשי בית אחאב כמשפחה מתבוללת מסתנן אל בית דוד, וגורם להשמדה כמעט מוחלטת שלו כחלק מהשמדת בית אחאב. כבר בדור הבא, יהורם בנו של יהושפט - שנשא לאשה את עתליה מבית אחאב - מושפע כנראה מדרכי משפחתה ומחסל את כל אחיו בני יהושפט: וַיִּקַּם יְהוֹרָם עַל-מַמְלַכַת אָבִיו וַיִּתְחַזַּק וַיְהַרְגֵם אֶת-כָּל-אֲחָיו בְּקֶרֶב וְגַם מְשָׁרֵי יִשְׂרָאֵל (כ"א, ד) ואף הולך בדרכיהם הדתיות הרעות: וַיֵּלֶךְ בְּדֶרֶךְ מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר עָשׂוּ בֵּית אֲחָאָב כִּי בָת-אֲחָאָב הָיְתָה לוֹ אִשָּׁה וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינָיו ה' (כ"א, ו). בניו של יהורם, נלקחים כולם בשבי ונהרגים על ידי אויביו: וַיַּעַר ה' עַל-יְהוֹרָם אֶת רוּחַ הַפְּלִשְׁתִּים וְהָעַרְבִים אֲשֶׁר עַל-יַד כּוּשִׁים: וַיַּעֲלוּ בִיהוּדָה וַיִּבְקְעוּהָ וַיִּשְׁבּוּ אֶת כָּל-הָרְכוּשׁ הַנִּמְצָא לְבֵית-הַמֶּלֶךְ וְגַם-בָּנָיו וְנָשָׁיו וְלֹא נִשְׁאַר-לוֹ בֶּן כִּי אִם-יְהוֹאָחָז קָטָן בְּנֵיו (כ"א, טז-יז). יהואחז עצמו נהרג על ידי יהוא, וגם הדור הבא מושמד כמעט לגמרי, על ידי עתליה: וַעֲתַלְיָהוּ אִם אֲחִיהוּ רָאָתָה כִּי מֵת בָּנָהּ וַתִּקַּם וַתִּדְבַּר אֶת-כָּל-דְּרַע הַמַּמְלָכָה לְבֵית יְהוּדָה (כ"ב, י). כך יוצא ששלושה דורות רצופים הוכחדו כל אנשי בית דוד, ולא היה אדם שיתמודד מול עתליה על המלוכה, למעט יואש, שהיה הנצר האחרון של בית דוד (ראו פוסט מאת ד"ר נריה קליין).

יתכן שבעקבות תקופה קשה זו של בית דוד, נכתב מזמור פ"ט, הזועק תפילה לה' מן השבר של השמדת בית דוד: וְאַתָּה וְנַחֲתָ וְתִמְאַסְתָּ הַתְּעַבְרָתָ עִם מְשִׁיחֶךָ: נִאֲרָתָה בְּרִית עֲבָדֶיךָ חֲלָלָתָ לְאָרֶץ נְזוּרָה (תהלים פ"ט, לט-מ). בשביל ספר דברי הימים, העוסק בבית דוד ובשלמותו, הברית עם בית אחאב היתה הגורם להשמדה הזו, ולמרות כל זכויותיו של יהושפט, הכתוב מבקר אותו על כך (ראו בסרטון מאת הרב אמנון בזק).

סיכום:

כבר מהרגע הראשון, יהושפט מתגלה כמלך צדיק וישר הדורש בה' ודואג למצבה הרוחני של ממלכת יהודה. יחד עם זאת, הוא מתמודד עם דילמות ותהיות לגבי האופן בו משפיעה הרוחניות של העם על ההתנהלות המדינית של הממלכה, ולומד ומשתפר תוך כדי.

בתחילה הוא מנסה השקעה בטחונית בביצור ערים ובברית עם בית אחאב, תוך התעלמות מהחסרונות הרוחניים שבכך, ואף מקבל החלטה לצאת לקרב בניגוד לנבואת מיכיהו, דבר המעיד על כך שהשיקול הנבואי פחות משמעותי בעיניו מן השיקול המדיני.

אבל גולת הכותרת של מעשיו - המרומזת גם בשמו יהושפט - היא מערכת המשפט, שמבטאת את ההכרה באיזון ובאיחוד של הצורך המדיני והרוחני: הממלכה זקוקה לסדר חברתי ומערכת משפט תקינה גם כיתרון מדיני, אך בה בעת כמימוש של אידיאל רוחני - כי המשפט לא-להים הוא.

עם כל זאת, יהושפט ממשיך לתעדף את הברית והאחדות של עם ישראל, על פני המחיר הרוחני שבהתערבות עם בית אחאב החוטאים, והוא משלם על כך את המחיר לדורות בפגיעה אנושה בשושלת בית דוד.

להרחבה

[מתן על הפרק - דף לימוד לפרקים י"ז-י"ח](#)

[מתן על הפרק - דף לימוד לפרקים י"ט-כ'](#)

[שיעור מאת ד"ר ברכי אליצור: דמותו של יהושפט במלכים ובדברי הימים](#)

[שיעור מאת הרב יעקב מדן: יהושפט ובית אחאב - אחדות ישראל מול התחברות לרשע](#)

[שיעורים מאת הרב מנשה וינר: הטעות של יהושפט, התיקון של יהושפט](#)

[סדרת מאמרים מאת הרב אלחנן סמט בנושא מלחמת רמות גלעד](#)